

Марина Ткачук — доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та релігієзнавства Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Дорогі друзі! Дозвольте привітати всіх, хто зголосився взяти участь у презентації книжки «Вілен Горський: дотики, смисли, споглядання», яка побачила світ напередодні Нового року. Сьогодні у цій залі присутні автори і видавці книжки, викладачі й студенти НаУКМА та інших київських вузів, співробітники Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, ті, хто знав і шанував Вілена Сергійовича, і, що особливо приємно, його син — Сергій.

Тож, розпочинаючи презентацію, спробую — як одна із безпосередніх «винуватиць» події, що нас збирає, — бодай коротко окреслити задум її упорядників, розповісти про те, як народжувалася ця книжка, що ми хотіли, власне, нею сказати й які очікування із нею пов'язуємо.

Час спливає дуже швидко. Ось-ось виповниться п'ять років відтоді, як Вілен Сергійович Горський відійшов у вічність... Усі ці роки нас, його колег по кафедрі філософії та релігієзнавства НаУКМА, не полишала думка про те, як вшанувати пам'ять її фундатора, видатного науковця, надзвичайно важливої постаті для всієї української філософської спільноти і, зрештою, дорогої для багатьох людини.

За цей час для вшанування пам'яті Вілена Горського було зроблено чимало. Зокрема, вже у 2007 — 2008 роках в Україні та Польщі було здійснено цілу низку публікацій, присвячених його життю і творчості. Багато з присутніх, мабуть, пригадують зворушливий вечір пам'яті Вілена Сергійовича в НаУКМА у першу річницю його смерті (27 травня 2008 року). Того ж року колеги з інститутського відділу історії філософії України, з яким пов'язана значна частина наукової біографії Вілена Горського, провели цікавий круглий стіл, присвячений його історико-філософській творчості, а учень Вілена Сергійовича, вихованець нашої кафедри Олександр Киричок започаткував проведення у Полтаві (на базі Полтавської державної аграрної академії) щорічних Давньоруських історико-філософських читань. У жовтні 2009 року в НаУКМА відбулася міжнародна конференція «Філософія і література: міждисциплінарний діалог», присвячена пам'яті Вілена Горського.

Але цього нам здавалося замало... Наукові заходи (така вже їхня природа) мають значення здебільшого «тут і тепер», тобто закарбовуються переважно у свідомості їхніх безпосередніх учасників — особливо у тих випадках, коли від цих заходів не залишається письмових «слідів». Інша річ — книжки, які потрапляють до бібліотек, читальних залів, приватних зібрань і мають, отже, значно ширшу аудиторію, до того ж відкриті для повсякчасного оновлення.

Задум підготувати спеціальне видання, присвячене пам'яті Вілена Сергійовича Горського, визрів у членів нашої кафедри наприкінці 2008 ро-

ку. Нашому початковому баченню жанру «колективної пам'яті» відповідала збірка статей, що складалася б із двох рубрик: одна з них мала бути присвяченою постаті й науковому доробку Вілена Сергійовича, друга — містити нові дослідження у тих галузях історико-філософського знання, якими він займався впродовж свого життя (малися на увазі методологія історико-філософського пізнання, історія української філософії, давньоруська культура).

Слід сказати, що ми доволі широко оголосили про свій намір, надіславши інформацію до багатьох українських (і не лише українських) навчальних закладів і наукових установ. Приємно відзначити, що на нашу пропозицію відгукнулося чимало авторів, які впродовж 2009 року надіслали нам свої статті. Проте, уважно розглянувши зібраний матеріал (обсягом понад сорок друкованих аркушів), ми зрозуміли, до якої «пастки» мимохіть потрапили. По-перше, ми ніяк не розраховували на те, що кількість отриманих статей значно перевищуватиме наші скромні видавничі можливості. По-друге, ми не очікували, що з-поміж отриманих матеріалів переважатимуть розвідки на історико-культурні теми, здебільшого доволі далекі від проблематики, якою займався Вілен Горський, і лише вкрай незначна частка матеріалів безпосередньо стосуватиметься його життя і творчості. Тож ми опинилися радше в парадоксальній ситуації, вихід з якої передбачав пошуки надзвичайно потужного фінансування, спроможного забезпечити видання традиційного збірника різнорідних за тематикою та якістю наукових статей, лише символічно об'єднаних пам'яттю про Вілена Сергійовича. Ситуація ця розв'язалася, так би мовити, сама по собі — відсутність матеріальних ресурсів для здійснення такого значного за обсягом видання змусила нас відмовитися від попереднього задуму та поінформувати про це авторів, яким ми й досі широко вдячні за розуміння. Їхні зусилля, звісно, не минулися марно — більшість розвідок згодом було опубліковано в інших українських виданнях.

Отже, перший досвід нашого проекту, хоч і був невдалим, виявився доволі повчальним, оскільки спонукав до роздумів про те, яким би насправді ми хотіли бачити видання «пам'яті Горського». До нового задуму підштовхнув самий факт вкрай обмеженої кількості надісланих нам матеріалів, безпосередньо присвячених постаті Вілена Сергійовича, його життя, творчості, освітянській діяльності. Усвідомлення цього факту власне й допомогло збагнути, що видання, якого ми прагнемо, має стосуватися не «тематики Горського», а самого Горського — тієї живої особистості, ім'я якої викликає щемливе відчуття втрати й водночас цілу хвилю яскравих і надзвичайно дорогих для нас спогадів та асоціацій, спонукає до роздумів, а отже — відкриттів.

Беручись за упорядкування книжки «про Горського», ми з Людмилою Архиповою не ставили за мету підготувати відповідне всім канонам історико-

філософського жанру академічне видання, присвячене дослідженню його творчої спадщини. Адже, власне кажучи, Вілен Сергійович Горський ще не встиг стати історією. Понад те, для людей, пов'язаних із ним упродовж років щоденною співпрацею і спілкуванням, він ніколи й не стане історією, назавжди залишившись часткою сьогодення. Зокрема, його незрима присутність відчувається в усіх справах, якими живуть його «дітища» — наша кафедра, її викладацька і наукова спільнота, наші бакалаврська і магістерські програми з філософії.

Тож головне, що ми хотіли і могли зробити, — це втілити у книжці образ Горського у тих найважливіших для нього іпостасях людини, науковця й освітянина, яким він закарбувався у пам'яті його колег та учнів, зрештою, у «пам'яті культури». Цей задум — дещо відкрити завісу інтуїтивного сприйняття феномену Горського сучасною філософською спільнотою — увиразнений, зрештою, й у самій назві книжки: «Вілен Горський: дотики, смисли, споглядання». Водночас ми прагнули зібрати той необхідний матеріал, що став би ґрунтом для подальших наукових розвідок, присвячених життю Вілена Сергійовича, його діянням, справі та творчій спадщині. Тому значна частина вміщених у книжці матеріалів є результатом спеціально здійснених наукових досліджень — біографічних, бібліографічних, джерелознавчих, історіографічних.

Варто зауважити, що ані упорядники, ані автори не мали наміру творення повномасштабного «портрета» вченого на тлі доби — радянської чи пострадянської. Річ не лише в тому, що нещодавне радянське минуле української спільноти і тим паче її пострадянське сьогодення ще не встигли стати предметом цілісного і систематичного осмислення (хоча свідчень зацікавленості цією проблематикою щороку більшає). Річ насамперед у тому, що ті неповні п'ять років, що минули від дня смерті Вілена Сергійовича, є надто крихітним проміжком часу, надто мізерною історичною дистанцією, яка ще не дає змоги сформувати належну оптику дослідницького бачення, розрізнити між справжнім і уявним, зримим і незримим, суттєвим і побічним, важливим і неважливим.

Разом із тим не можу не згадати про дещо триваліший проміжок часу, який спонукає до певних роздумів і підбиття бодай попередніх підсумків: 2012 року виповнюється двадцять років нашому Університетові «Києво-Могилянська академія»; двадцять років виповнюється і нашій кафедрі філософії та релігієзнавства, і нашому факультетові гуманітарних наук, біля витоків яких стояв Вілен Сергійович. Ось цей проміжок часу вже дає змогу, на наш погляд, усвідомити необхідність і значущість творення й підтримування нашої інституційної пам'яті, яка є однією з передумов динамічного і потужного розвитку будь-якого навчального та наукового закладу. Ця пам'ять і є тим, що консолідує університетську спільноту, тим, що має надзвичайне культурне й виховне значення. Вона вкрай

потрібна і кожному, хто сьогодні навчається та працює у НаУКМА, і наступним генераціям могилянців. Адже дієвість інституційної пам'яті — у прилученні до нашої університетської традиції, формуванні відчуття не «духовного сирітства», а причетності до спільної справи і, що особливо важливо для нашої кафедри, відчуття причетності до того певного етосу, до тих цінностей, фахової культури, академічних стандартів, які ми плем'яємо і підтримуємо. На наше глибоке переконання, інституційна пам'ять має охоплювати події з життя не лише університету та кафедри, а й передусім тих особистостей, тих живих діячів, які творили їхню історію. Їхні задуми та звершення, мрії та розчарування, здобутки та помилки — все це має стати одним із найпотужніших чинників самовизначення й самоусвідомлення нашої університетської спільноти, творення нашої університетської «ідентичності».

Ось із такими задумами і міркуваннями ми й підійшли до реалізації проекту книжки «про Горського», присвяченої 80-річчю з дня його народження. Ми дуже вдячні Вченій раді факультету гуманітарних наук, присутньому тут його деканові — Віталію Олексійовичу Щербак, керівництву НаУКМА за всебічну підтримку нашого проекту. Попри те, що з боку упорядників та авторів цей проект був суто «благодійним», щирим актом вшанування пам'яті Вілена Сергійовича і, звісно, не передбачав жодної винагороди, сама по собі реалізація цього проекту потребувала значних коштів. Тож наша особлива подяка — Міжнародному благодійному фонду відродження Києво-Могилянської академії за фінансову підтримку цього проекту.

Робота над презентованою книжкою тривала впродовж 2011 року, хоча до неї ввійшли і деякі з матеріалів, підготовлених у 2008—2009 роках до збірки, про яку я говорила, а також написаних у 2001-му й оприлюднених із нагоди 70-річчя Вілена Горського. Особливо трудомісткими завданнями виявилися вступний нарис і біографічні та бібліографічні матеріали (зауважу, що у презентованому виданні вміщено найповніший і зручний для користування покажчик праць Вілена Горського, а також на підставі документів відтворено головні віхи його життя і творчості). Моя надзвичайна подяка — дружині Вілена Сергійовича Тамілі Василівні Горській, щирій і світлій людині, спілкування з якою дуже допомагало і надихало в роботі над книгою.

Не можу не згадати вдячним словом не лише авторів збірки — Людмилу Архипову, Вадима Менжуліна, Івана Лисого, Сергія Капранова, Віталія Даренського, Тетяну Чайку, Володимира Янцена, Юрія Завгороднього, Тараса Лютого, Михайла Мінакова, Олену Левченко, Віктора Малахова та ін., а й усіх, хто чимало попрацював над тим, щоб читання книжки було приємним і легким, щоб позитивна енергія її змісту підсилювалася позитивною енергією її зовнішнього вигляду — маю на увазі Тетяну Кришталовську, яка здійснила літературне редагування і коректуру цього ви-

дання, а також Тетяну Діаковську, Олександра Женжірова й Андрія Сауляка, які втілили у художньому оформленні, дизайні та верстці книжки всі задуми і побажання упорядників. Нарешті, наша щира подяка — видавництву «Аграр Медіа Груп», яке забезпечило якісну поліграфію і довело видавничий процес до його логічного завершення.

Наостанок додаю лише, що попри всю трудомісткість цього видання і виснажливість окремих етапів його підготовки, всіх, хто працював над ним, об'єднує спільне відчуття задоволення від чесно зробленої справи, в якій органічно поєдналися професійне сумління і тепло людських душ. Що з цього вийшло — судити, безумовно, читачам. Але ми дуже сподіваємося, що це видання здійснить свою головну мету — сприяти збереженню світлої пам'яті Вілена Сергійовича Горського.

Ми сьогодні ще матимемо нагоду почути думки і враження наших перших читачів, але зараз я передаю слово співупорядникові книжки, випускниці НаУКМА і викладачеві нашої кафедри Людмилі Архиповій, яка доклала чимало зусиль для її підготовки і видання.

Людмила Архипова — кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та релігієзнавства Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Насамперед, я надзвичайно рада, що разом із колегами працювала над цією книгою. Читаючи тексти Горського, його інтерв'ю початку 1990-х, працюючи з фотографіями, спогадами, я немовби знову побувала в щасливій атмосфері тих років, яка, мабуть, ніколи не повернеться не лише тому, що з нами немає самого Вілена Сергійовича, а й тому, що все навколо нас дуже змінилося. Мені здається, ця книга потрібна нам саме сьогодні, коли дедалі складніше продовжувати здійснювати свою справу і вірити у значущість філософії та філософського фаху, з огляду на все те, що відбувається в сучасній освіті та науці.

Чимало авторів нашої збірки зізнавалися, що писати тексти до нього було нелегко. Особливо це стосується тих, хто прожив свої студентські роки, відчуючи повсякчасну турботу Вілена Сергійовича, — він завжди був поруч, відкритий до нас, готовий підтримати нас у всьому. Тож майже неможливо вповні виразити словами все, що він зробив для кожного з нас. При цьому йому вдавалося майстерно поєднувати приватне та академічне у спілкуванні зі студентами, учнями, колегами: він умів бути близьким, людяним і водночас строгим та високо академічним.

Чи не найважливіший із життєвих і етичних уроків Горського — урок «відкритості». Йдеться не лише про інституційну відкритість, хоча ми знали, що двері нашої кафедри завжди відкриті не лише для фахівців, а й для кожного, хто цікавиться філософією, але й про відкритість до нових ідей і несподіваних рішень. Інший важливий урок — це висока фахова відповідальність і вимогливість до себе, хоч би як ідеалістично це звучало.